

Ggo-landbouw: Co-existentie of contradictie?

Leen Laenens

Het 'co-existentiedecreet' van 3 april 2009¹ regelt het naast elkaar bestaan van biologische, conventionele en genetisch gemodificeerde landbouwteelten en tracht de keuzevrijheid tussen de verschillende productiesystemen te vrijwaren. Ondertussen zijn de bijhorende uitvoeringsbesluiten door de Vlaamse regering goedgekeurd. In dit artikel wordt het decreet grondig geanalyseerd. De beoordeling is niet al te positief. Het decreet is niet sluitend en de ggo-vrije kwaliteit van biologische en conventionele voeding wordt niet langer gegarandeerd. Het artikel pleit voor een ruimere blik in deze discussie. De problematiek van de ggo-teelten wordt immers te dikwijls benaderd als (teelt)technisch en te weinig als een deel van een grondige beleidskeuze.

Beleidskeuze

De term co-existentie is van oorsprong een politieke term, ontleend aan de terminologie die ten tijde van de Koude Oorlog gebruikt werd en wees op het vreedzaam naast elkaar bestaan van communistische en kapitalistische systemen. Die woordkeuze wijst er al op dat de introductie van transgene gewassen in de landbouw veel meer is dan enkel een (teelt)technische discussie.

De agrobiotechnologie (of groene gentechnologie) werd oorspronkelijk gepromoot als een alternatief voor de negatieve gevolgen van intensieve landbouwsystemen. Al snel bleek het echter veeleer een uitbreiding te zijn van het dominante agro-industriële paradigma. De groene gentechnologie kwam zo te staan tegenover de alternatieven die steunen op het paradigma van een rurale ontwikkeling gebaseerd op een leefbare multifunctionele duurzame landbouw. De introductie van de groene gentechnologie heeft in de jaren 90 het debat over een duurzame landbouw in Europa doorkruist². De voorstanders van een model van multifunctionele duurzame landbouw stellen dat het verbeteren van de interactie tussen landbouw en natuur een groter potentieel heeft voor de voedselvoorziening in de wereld dan genetisch gemanipuleerde gewassen.

Met die mening staan ze niet alleen. Het gezagwekkende rapport van de IAASTD³ concludeert eveneens dat de oplossing voor de problemen in de landbouw veel meer te vinden is in laagtechnologische oplossingen (low-input) dan in ontwikkeling van gentechnologische gewassen. Voorbeelden hiervan zijn de afbouw van landbouwsubsidies, de afbouw van marktprotectionisme van westerse landen, het gebruik van gewassen die goed zijn aangepast aan lokale omstandigheden en diversiteit van landbouwsystemen. Er is te weinig aandacht voor wetenschappelijk onderzoek voor de vooruitgang van de kleine boeren en hun onderzoekscentra.

Die vaststelling staat in groot contrast met de vooruitgang en de onderzoeksmiddelen die aan de biotechnologie worden besteed. Hetzelfde wordt aangehaald in een artikel van Settele, Biesmeijer en Bommarco⁴. Zij stellen dat ecotechnologie⁵ een aantal grote

voordelen heeft ten opzichte van gentechnologie die de boeren in ontwikkelingslanden sterk afhankelijk maakt van grote internationale bedrijven voor de aankoop van zaden en insecticiden. Ecotechnologie is niet afhankelijk van grote multinationals en brengt de onafhankelijkheid van de lokale boeren niet in het gedrang. Ze pleiten voor meer onderzoek naar de ontwikkeling van duurzame beheermethoden voor andere gewassen. De biologische landbouw erkent zich in deze conclusies. In de Europese context schrijft die zich – samen met andere conventionele kwaliteitssystemen – voluit in in het paradigma van de rurale ontwikkeling waarin voedselkwaliteit, veiligheid en ecologie de grondslag vormen en waarin de band tussen producent en consument cruciaal is.

Dat diverse landbouwproductiemethoden naast elkaar bestaan is eigenlijk niets nieuws. Sinds lang bestaan conventionele, geïntegreerde en biologische landbouw naast elkaar. Vele decennia al heeft de biologische landbouw zijn eigen ketengaranties uitgebouwd en verzorgd, zonder dat het bestaan van die teeltmethode invloed had op welke andere teeltmethode ook, en zonder dat enige flankerende wetgeving nodig was.

Als bij de introductie van ggo's een co-existentiewetgeving noodzakelijk wordt geacht, kan men daaruit besluiten dat met ggo's uiterst omzichtig moet worden omgesprongen en dat beschermende en beperkende maatregelen in de co-existentiewetgeving eenduidig zullen moeten zijn. Dat zou moeten inhouden dat beperkende maatregelen er zijn voor de ggo-productie, en beschermende maatregelen voor de conventionele en biologische landbouw. In feite is het echter niet zo. Zo is er het fonds dat wordt opgericht om schadeclaims te vergoeden. Het zal géén schadevergoeding uitbetalen als de ggo-teler de co-existentiewetgeving heeft overtreden. In dat geval moeten gedupeerden hun schadevergoeding zelf opeisen bij de overtreder, met de hele nasleep en alle kosten van een procedureslag met onzekere uitkomst. Ook zal het schadefonds met ggo besmette producten in de veevoederketen brengen, om te besparen op de schadevergoedingen. Behoort de veevoederketen dan niet meer tot de voedselketen?

In de memorie van toelichting bij het decreet is te lezen dat ggo-aanwezigheid in biologische producten onder de tolerantiedrempel van 0,9% niet beschouwd kan worden als schade volgens de definitie van het decreet. Wanneer de biologische sector op eigen initiatief een strengere nultolerantie tegenover ggo's hanteert voor een eigen label, is dit voor eigen rekening te nemen. Dit wijst overduidelijk in de richting van een wil om ggo's op te dringen aan de hele landbouw. De biologische landbouw zou nochtans het recht moeten kunnen behouden om op elk moment zelf de tolerantiedrempels vast te leggen die hij noodzakelijk acht.

Evenwaardigheid

Beide landbouwsystemen moeten evenwaardig naast elkaar kunnen bestaan. De keuzevrijheid van de consument kan immers niet worden ingevuld zonder de keuzevrijheid van de producent. Door de onbewuste maar wel onomkeerbare introductie van ggo's in het leefmilieu is co-existentie in de praktijk echter quasi onmogelijk.

EU-richtlijn 2001/18 betreffende de doelbewuste introductie van ggo's bevestigt dat die onomkeerbaar is en stelt dat de bescherming van de gezondheid van mens, plant en dier

moet gegarandeerd worden door toepassing van het preventie- en voorzorgsprincipe, zoals die gelden in de lidstaat. In artikel 26a bepaalt de richtlijn dat de EU-lidstaten alle passende maatregelen kunnen nemen om toevallige aanwezigheid van ggo's in andere producten te voorkomen. Deze maatregelen worden niet opgelegd door de Commissie maar dienen door de lidstaten zelf te worden uitgewerkt. In tegenstelling met wat de richtlijn beoogde, heeft de Commissie op 23 juli 2003 (2003/556/EG) in haar richtsnoeren de beperking ingebouwd dat het om economische schade moet gaan en de lidstaten gevraagd strategieën uit te werken om co-existentie mogelijk te maken. Deze richtsnoeren zijn aanbevelingen en dus niet bindend. BioForum samen met Ifoam EU-groep, de federatie van de biologische landbouw in Europa, verscheidene Europese milieukoepels en al diegenen die het Charter van Florence⁶ ondertekend hebben zijn vragende partij voor een bindend kader op Europees niveau in plaats van de huidige richtsnoeren. Dit charter werd ondertekend door de Waalse regering, waardoor die duidelijk aangeeft te kiezen voor een ggo-vrij landbouw- en voedselsysteem. Vera Dua heeft in het verleden als Vlaams parlements lid de minister van landbouw gevraagd hetzelfde te doen, maar werd daarin niet gevolgd. Er blijft op dit vlak dus een juridisch vacuüm in het Europees reglementair kader van de ggo's.

Het voorzorgsprincipe en 'de vervuiler betaalt'

Het is interessant hier te verwijzen naar een advies van de gespecialiseerde afdeling Landbouw, plattelandontwikkeling en milieu van het Europees Economisch en Sociaal Comité (ECOSOC) van 2004 over co-existentie van ggo-, conventionele en biogewassen.⁷ Daarin wordt gevraagd aan de Commissie hoe de extra kosten die gepaard gaan met de co-existentie zullen toegewezen worden volgens het principe van de vervuiler betaalt. Ook stelt men dat het vraagstuk van de co-existentie te eng wordt benaderd in de richtsnoeren. Bovendien wordt gezegd dat elke regeling tot co-existentie zinloos is zolang de zuiverheid van het zaad niet gegarandeerd wordt. In hetzelfde verslag van ECOSOC is te lezen: '3.1.3: De huidige stand van kennis over uitkruisingsgedrag en verspreiding van en niet-afbreekbaarheid van genetisch gemodificeerde gewassen is nog niet zover dat er al betrouwbare prognoses kunnen worden opgemaakt van het al dan niet mogelijk zijn van co-existentie. 3.2.2. Het vraagstuk van de co-existentie moet dus niet alleen worden gezien in verband met de economische aspecten van teelt, maar vormt een onlosmakelijk onderdeel van de bij wet voorgeschreven risicobeheersing en toepassing van het voorzorgsprincipe'.

Het voorzorgsprincipe komt in Vlaanderen meer voor in beleidsbrieven dan in wetteksten. Het werd wel uitdrukkelijk opgenomen in artikel 1.2.1 §2 van het Vlaams decreet houdende algemene bepalingen betreffende milieubeleid en is logischerwijze in te roepen en van toepassing voor die risico's die in volle evaluatie zijn, zoals de effecten van genetisch gemodificeerde organismen bij verspreiding in het milieu.

Als men een co-existentiewetgeving noodzakelijk acht, kan men daaruit besluiten dat we met ggo's uiterst omzichtig moeten omspringen: beperkende maatregelen voor ggo-productie, beschermende maatregelen voor conventionele en biologische landbouw. Dit is niet zo.

Er moet een eerlijke afweging gebeuren van wie de risico's draagt en wie geniet van de voordelen van de introductie van de nieuwe technologie. Indien er één risico is waarop het voorzorgsprincipe moet gelden, dan is het wel het ongebreideld verspreiden van genen in het leefmilieu. Ook het MINA-SERV-advies⁸ over de co-existentieregeling

van 2007 benadrukt dit.

Perspectieven van ggg's voor een duurzame landbouw in relatie tot de risico's op lange termijn zijn niet gekend. Indien men beweert dat agrobiotechnologie bijdraagt tot een duurzame landbouw is de vraag die zich stelt welke duurzaamheidscriteria men gehanteerd heeft om dit te beoordelen. Professor Erik Matthijs (tijdens een informatienamiddag georganiseerd door het viWTA/ IST over groene technologie op 25/11/2008) stelde dat de risico's van deze introductie in het leefmilieu en landbouwsysteem te ongekend zijn. Daarom worden ze tot nu toe in de duurzaamheidsberekening niet meegenomen.

Keuzevrijheid?

Hoewel men in de memorie van toelichting bij het decreet kan lezen dat co-existentie duidt op het naast elkaar laten bestaan van verschillende productietypes – namelijk conventionele, biologische en genetisch gemodificeerde gewassen binnen de bestaande landbouw – wordt er verder met geen woord gerept over de ecologische, sociale, ethische of gezondheidsaspecten van ggo's. Co-existentie betreft hier louter de economische impact van de vermenging van genetisch gemodificeerde gewassen en niet-genetisch gemodificeerde gewassen, het uitwerken van maatregelen om vermenging te beperken en de kosten van deze maatregelen.

Er moet een eerlijke afweging gebeuren van wie de risico's draagt en wie geniet van de voordelen van de introductie van de nieuwe technologie.

Maar het decreet kan niet om zijn eigen doelstellingen heen, en zeker niet als die doelstellingen teruggaan op een Europese richtlijn. En de eerste doelstelling is (art.2): 'de keuzevrijheid tussen genetisch gemodificeerde gewassen, conventionele gewassen en biologische gewassen vrijwaren op het niveau van de landbouwer.'

Indien er één risico is waarop het voorzorgsprincipe moet gelden, dan is het wel het ongebreideld verspreiden van genen in het leefmilieu.

Dit wordt al meteen tegengesproken door de reguleringssimpactanalyse⁹ die verplicht bij elk ontwerpdecreet van de Vlaamse regering moet worden opgemaakt: 'De vermenging tussen verschillende productietypes zal niet kunnen vermeden (worden). De producent zal niet de vrije keuze hebben over welk productietype hij teelt en

de consument zal mogelijk in de toekomst geen (Vlaamse) ggo-vrije producten meer kunnen kopen. Conventionele en biologische gewassen zullen mogelijk verdwijnen.' Die formulering verwoordt zeer goed de grote bezorgdheid van BioForum en vele andere organisaties dat de introductie van ggo's zeer risicovol is.

Het decreet ondersteunt een ontwikkeling waarbij de keuze voor de introductie van genetisch gemanipuleerde gewassen wordt opgedrongen en waarbij de keuze voor ggo-vrij zo goed als onmogelijk wordt gemaakt. Het is ook een contraproductief decreet want de telers van conventionele of biologische gewassen moeten zich aanpassen aan diegene die vragende partij is (bezwaarprocedure). Dit zal onderling overleg tussen bureaus bemoeilijken, wat nochtans noodzakelijk is om elkaars teeltplannen tijdig te kunnen bespreken. Voor een biolandbouwer, voor wie teeltrotatie primordiaal is, is dit een cruciaal gegeven.

De risico's op lange termijn zijn zoals gezegd tot op heden zeer moeilijk te bepalen. Het risico van de resistentie tegenover de transgene gewassen, dat zich reeds begint te manifesteren, is voor de biologische landbouw wel een reëel gevaar. Bio werkt immers met natuurlijke gewasbescherming en de *Bacillus thuringiensis* is als micro-organisme een van die toegelaten middelen. Het is echter precies dit micro-organisme dat ingebouwd wordt in genetisch gemodificeerde maïs.

Milieuschade

Biologische landbouw is gebaseerd op het maximaal gesloten houden van de kringloopssystemen, besteedt de grootste zorg aan het behoud van de ecosystemen en wil daarom mogelijke milieuschade ook opgenomen zien in dit decreet. Het MINA-SERV advies zegt: 'Het vraagstuk van de co-existentie gaat niet alleen over het economische luik van de landbouw. De benadering van de gehele keten van de levensmiddelenindustrie (van verwerkingsfase tot handel en catering) en het samengaan met natuur en ecosystemen zijn ook van belang in dit debat.'

BioForum deelt deze zorg en dringt daarom aan op bijkomende wetgeving: gg-rassen moeten tijdens het hele productie- en verwerkingsproces gescheiden blijven. Bij elke stap in de keten verhoogt immers het risico op besmetting. Zal dit allemaal op de producent verhaald worden? Een biologisch verwerkingsbedrijf moet zelf zorgen voor garantie op ggo-vrije levering van grondstoffen. Vandaag vraagt de verwerking en de distributie een maximumcontaminatie van 0,1 tot 0,5%, precies om het risico op contaminatie verder in keten tot een minimum te beperken en zo onder de 0,9% van het eindproduct te kunnen blijven.

Gezondheid

Ook de effecten van ggo's op de gezondheid zijn nog veel te weinig gekend. Recent Frans onderzoek¹⁰ naar deze effecten beoordeelt ggo-toepassingen als onveilig. De onderzoekers vragen het onmiddellijk verbod van de invoer en de teelt van MON810-, MON863-maïs en NK603-maïs.

Het decreet ondersteunt een ontwikkeling die de keuze voor ggg's opdringt en deze voor ggo-vrij zo goed als onmogelijk maakt. Conventionele of biologische gewassen moeten bovendien zich aanpassen aan de ggo-vragende partij.

Ethische aspecten

Volgens Koen Dhoore (Landwijzer vzw) heeft co-existentie alles te maken met de grondhoudingen die boeren in de diverse landbouwsystemen aannemen. Biologische boeren, maar ook heel wat landbouwers die conventionele methodes toepassen, gaan uit van het respect voor de autonomie en identiteit van levende wezens. De grondhoudingen in de gangbare en biologische landbouw zijn die van het rentmeesterschap en het partnerschap. Grondhoudingen die uitgaan van het feit dat men verantwoording verschuldigd is voor de eigen omgang met de levende wezens, van welke aard ook, of het nu dieren, planten of micro-organismen zijn.

De landbouw die gebruik maakt van genetisch gemodificeerde organismen gaat uit van dominantie, van de grondhouding van de heerser. Dat het genetisch modificeren ingrijpt in de autonomie of de identiteit van levende wezens, is volgens deze grondhouding geen probleem. Het is van het allergrootste belang te begrijpen dat de keuze van producenten en consumenten voor een ggo-vrije voedselvoorziening vaak juist samenhangt met en ingegeven is door de grondhouding waarmee zij in het leven staan. En dat die keuze dus met andere woorden de discussie over pro en contra ggo ver overstijgt. De keuze voor ggo-vrij gaat meestal niet om een gebrek aan kennis, inzicht, opleiding, informatie, ... maar juist om het tegendeel daarvan. Het gaat erom op basis van informatie en inzicht een bewuste keuze te maken die coherent is met de eigen grondhouding. Het is die fundamentele keuze die ggo's onverenigbaar maakt met de keuze voor een welbepaalde voedselproductiemethode.

De ethische en spirituele aspecten van de verregaande ingreep van de mens in de essentie van het leven door middel van ggentechnologie ontbreken meestal in het reeds mager maatschappelijk debat rond ggo's. De scheiding tussen ethische verantwoordelijkheid en economisch belang wordt dankbaar aangegrepen om te verhinderen dat de ethiek de wetenschap en het belang van een minderheid belemmert. Het ethisch deficit van de ggentechnologische toepassingen wordt bovendien schaamteloos ontkend door de bedenkelijke bewering van ggo-wetenschappers dat genetische modificatie slechts een verderzetting is van de natuurlijke genetische uitwisseling tussen organismen. En dit terwijl men de genen van totaal verschillende levensvormen (onder andere dieren en planten) met elkaar vermengt. We hebben als mensheid al heel wat kennis opgebouwd over de stoffelijke processen in levende organismen. We missen echter nog veel kennis en inzicht op het gebied van energetische processen en –samenhangen om zo onverhoeds in te grijpen in de identiteit van het leven zelf.

Het decreet verder doorgelicht

Aansprakelijkheid

Een verplichte aansprakelijkheidsverzekering teneinde insolventie te vermijden zou de meest sluitende garantie bieden, maar geen enkele verzekeringsmaatschappij wil de risico's vandaag dekken. De uitspraak van de directeur-generaal van het Europees comité van verzekeraars Daniel Schanté van december 2003 is nog steeds geldig: 'De verzekeraars hebben de risico's waaraan ze eventueel kunnen blootgesteld worden geëvalueerd en de gevolgen van ggo's geanalyseerd betreffende gezondheid en milieuaspecten. Deze risico's treffen de burgerlijke aansprakelijkheid zowel wat betreft de verantwoordelijkheid voor producten als voor het leefmilieu. Heel de (voedsel)keten is gevat door deze ggo's: van de zaaier tot de uiteindelijke distributeur langs de landbouwer en de agrovoedingsindustrie. De verzekeraar is niet bij machte de mechanismen van de verzekeraar gebaseerd op mutualiteit van risico's hierop toe te passen. De informatie ontbreekt over frequentie en kosten van schadegevallen. Dit is de reden waarom de verzekeraars zich in de meeste gevallen beroepen op het voorzorgsprincipe en algemeen ggo's uitsluiten van burgerlijke aansprakelijkheid.'

Ten gronde bepleiten de verdedigers van een ggo-vrije landbouw al van bij de start van de discussie over de co-existent voor het instellen van een objectieve aansprakelijkheidsregel. Dat houdt in dat de schadeveroorzaker tot schadevergoeding

kan worden veroordeeld zonder dat hij een fout moet hebben begaan. Meer bepaald kan een risicoaansprakelijkheidsregel worden geïntroduceerd, wat impliceert dat het slachtoffer niet meer moet bewijzen dat de schade veroorzaakt werd door een bepaalde (al dan niet foutieve) gedraging van de producent van ggg of een andere betrokkene (bv. een loonwerker). De schade wordt onmiddellijk naar de producent van ggg's gekanaliseerd, omdat die een bepaalde zeggenschap heeft over een (door hem in het leven geroepen) risicofactor. Dit principe is bekend in de rechtsleer. Inzake milieuverontreiniging kan in dit verband verwezen worden naar de aansprakelijkheid voor de producent van giftig afval voor alle schade veroorzaakt door dat afval.¹¹

Loonwerkers

In het decreet wordt de loonwerker buiten de aansprakelijkheid en buiten de informatieplicht gehouden. De inzet van loonwerkers vormt nochtans een van de meest reële risico's op besmetting, wat ook de isolatie- of meldingsafstand is. Onbedoelde vermenging kan liggen bij: (1) het gebruik van onzuiver zaaizaad, (2) de natuurlijke uitwisseling van stuifmeel tussen naburige velden en (in mindere mate) tussen verwilderde populaties en kruisbare wilde verwanten, (3) het optreden van opslagplanten afkomstig van zaden of vegetatieve plantendelen uit een voorgaande teelt, en (4) menselijke werkzaamheden tijdens het zaaien, oogsten, transporteren, stockeren en verwerken.¹²

De scheiding tussen ethische verantwoordelijkheid en economisch belang wordt dankbaar aangegrepen om te verhinderen dat de ethiek de wetenschap en het belang van een minderheid belemmert.

Opleiding

Het decreet verplicht ieder die betrokken is bij de teelt van ggo's een opleiding te volgen. Men denkt daarbij aan een halve dag. Het is echter volstrekt onmogelijk mensen in een halve dag bewust te maken van alle mogelijke gevolgen, laat staan in zo'n korte opleiding ook nog de nodige voorzorgen te behandelen. Overigens betreft meer dan 90% van het wereldwijde gg-areaal ingebouwde productie van en/of resistentie tegen pesticiden. Reden te meer om de opleiding ernstig te nemen.

Het ethisch deficit van de gentechnologische toepassingen wordt schaamteloos ontkend door genetische modificatie slechts een verderzetting te noemen van de natuurlijke genetische uitwisseling.

Ook loonwerkers moeten de opleiding volgen, opdat zij vermenging zouden kunnen voorkomen door machines en voertuigen te reinigen. Dat is in de praktijk echter zo goed als onmogelijk. In het najaar bv. worden op enkele weken tijd in Vlaanderen ongeveer 210.000 ha akkerbouwteelten geoogst met tussenkomst van loonwerkers (135.000 ha maïs, 30.000 ha suikerbieten en 40.000 ha aardappelen). Het is niet evident om een loonwerker te vinden die zijn machines reinigt tussen de oogst van gg-perceel en een niet-gg conventioneel of biologisch gewas. Het is trouwens niet altijd zeker dat de loonwerker steeds op de hoogte is van het feit dat hij een gg-teelt oogst.

Ggo-vrije zones

De mogelijkheid tot het instellen van ggo-vrije zones wordt in het decreet voorzien, maar de memorie van toelichting voorziet al bij voorbaat dat het niet de bedoeling is die

mogelijkheid toe te passen. In werkelijkheid wordt zelfs de onmogelijkheid voorzien, want het moet gaan om een samenhangend geheel van percelen, dat minimaal 1.000 ha (een afstand van 3,5 km) beslaat, waarbij alle boeren in het gebied zich akkoord verklaren en ingesteld op advies van MINA en SERV.

Noodzakelijke uitvoeringsbesluiten

De veiligheidsafstanden (isolatie- en meldingsafstanden) tussen gg-teelten en niet-gg-teelten zullen vastgelegd worden in uitvoeringsbesluiten. Eind januari lagen ze voor advies bij de SALV en SERV.¹³ Voor maïs wordt een isolatieafstand van 50 m en een meldingsafstand van 150 m voorop gesteld. Dat voorstel overtuigt niet wanneer men weet dat klassieke veldveredeling rekening houdt met een isolatieafstand van 500 m en een Nederlands onderzoek op 250 m een besmetting aangetoond heeft van 13% vermenging, terwijl de maximale tolerantiedrempel 0,9% is. Bijen hebben een visueel geheugen van 3 km, maar kunnen veel verder stuifmeel met zich meedragen.

Samenwerkingsakkoord

Het genoemde MINA-SERV-advies stelt dat een goede afstemming tussen Vlaamse en federale initiatieven of wetgeving ter zake noodzakelijk is. ' Gezien de versnipperde bevoegdheidsverdeling (transport van veld naar de eerste opslagplaats valt onder de co-existentieregeling maar de aansprakelijkheid voor schadegevallen veroorzaakt tijdens het transport na de eerste opslagplaats zou op federaal niveau worden geregeld) is een samenwerkingsakkoord noodzakelijk. Deze noodzaak tot een sluitende regelgeving stelt zich nog scherper voor de biologische landbouw waarbij strenge controlemechanismen over de ganse keten gelden. Voor biologische landbouw geldt een intergwestelijk protocol dat van toepassing is in samenhang met een aantal relevante wettelijke bepalingen. Dit protocol regelt specifieke afspraken voor de afstemming van de regelgeving betreffende biologische landbouw. Aangezien het co-existentiedecreet een grote relevantie heeft voor de mogelijkheden en het behoud van de biologische landbouw wijzen de raden erop dat het protocol ook in dit geval van toepassing is en er een afstemming met betrekking tot co-existentie over de gewesten heen absoluut noodzakelijk is'. Dit advies werd om onbegrijpelijke redenen niet gevolgd door de Vlaamse regering. Nu de Europese regelgeving voor bio meer en meer geharmoniseerd wordt, is het des te belangrijker dat bioboeren in Vlaanderen en in Wallonië dezelfde rechten hebben, wat inzake co-existentie lang niet het geval is. Bovendien stelt zich de vraag hoe landbouwers op de taalgrens en aan de nationale grenzen met de verschillende wetgeving moeten omgaan.

Contradictie

Uiteraard is een co-existentiewetgeving noodzakelijk. Vraag is of het huidige wettelijk kader zijn eigen doelstelling zal waarmaken. Het valt te vrezen van niet en daarom blijft Bioforum pleiten voor een herziening. Inbegrepen in die herziening is de introductie van een objectieve aansprakelijkheid, wat coherent is met het principe dat het gaat om de introductie van een technologie in het leefmilieu waaromtrent nog zeer veel onzekerheden bestaan. De sector van de biotechnologie vindt de biologische

landbouw intolerant, omdat ggo's er niet welkom zijn, en meent dat de richtlijnen voor biologische landbouw moeten worden bijgestuurd. Dat is een contradictie in plaats van een co-existentie. Dat de gevaren, risico's en onzekerheden wel degelijk bekend zijn, blijkt uit de geciteerde reguleringssimpactanalyse, waar vermeld wordt wat er zou gebeuren als geen beperkingen worden opgelegd aan de gg-teelten: conventionele en biologische gewassen zullen mogelijk verdwijnen.

Sinds 2003 wordt in Spanje MON810 geteeld, vanaf 2005 zelfs al 31 variëteiten met de MON810 'event'. In Aragon en Catalonië wordt de meeste gentiche maïs geteeld. Milieuorganisaties hebben uitgebreid onderzoek gedaan naar de contaminatie, en kwamen tot schokkende conclusies. Alle monsters die in Aragon genomen werden, bevatten gentichecontaminatie, onder andere door uitkruising over grotere afstanden, en een totaal gebrek aan monitoring van de effecten op milieu en gezondheid. De gevolgen voor de betrokken boeren zijn desastreus. Biologische maïs kon niet meer als biologisch verkocht worden. Lokale, unieke varianten zijn besmet. En de schade komt op het bordje van de getroffen boer, niet de zaadproducent of de gentichteler.¹⁴

Dat is ook de vaststelling van de Canadese boer Percy Schmeisser die in december 2009 te gast was in België. Hij getuigde op verschillende plaatsen over de (gerechtelijke) strijd die hij samen met zijn vrouw gevoerd heeft tegen Monsanto. De rechtbank volgde in eerst instantie de redenering van Monsanto. 'Het deed er niet toe hoe het land van een landbouwer besmet werd: door de wind, vogels, enz. Zodra je oogst besmet was, is het plantgoed niet meer van jou'. Percy en zijn vrouw trokken naar het Hoogerechtshof, met compleet andere argumenten. Het belangrijkste argument: wie is eigenaar van het leven? Uiteindelijk kregen Percy en zijn vrouw gelijk, maar ze moesten wel de gerechtskosten betalen, een half miljoen dollar. 'We vonden dat zo unfair. Voor een boer is dat een gigantische som. In plaats van Monsanto opnieuw voor de rechter te dagen besloten we de rest van ons leven te wijden aan het uitdragen van hun boodschap. Co-existentie is niet mogelijk', besluit Percy. 'Er is nu in Canada nergens meer ggo-vrij koolzaad of soja zaad verkrijgbaar. Het is er gewoon niet meer, terwijl in Canada de teeltafstanden veel ruimer zijn dan in de EU.'

De biologische landbouw is ontstaan als tegenstroom en vernieuwing voor een ontspoorde landbouw. Als enige, wettelijk bepaald ggo-vrije landbouw kan, mag en wil ze hier niet aan de zijlijn blijven. Alleen zal David echter de strijd tegen Goliath niet winnen. Maatschappelijk debat is en blijft levensnoodzakelijk.

Bio

Leen Laenens is ingenieur tropische en subtropische landbouw, licentiate menselijke ecologie. Sinds juli 2009 directeur bij BioForum Vlaanderen vzw waar ze voordien 5 jaar coördinator beleid en wetgeving was. Van 1999 tot 2003 federaal volksvertegenwoordiger voor Agalev, nu Groen! Ook is ze mede-oprichtster van VODO, Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, waar ze nadien als coördinator werkzaam was.

Noten

1. Decreet: <http://www.staatsbladclip.be/staatsblad/wetten/2009/05/04/wet-2009035368.html>
2. L.Levidow, K.Boschert/Geoforum, Vol.39no1 2008, pp174-190 .
3. IAASTD (International Assessment of Agricultural Science and Technology for Development) is een initiatief van organisaties als UNEP, WHO, FAO, Wereldbank, vertegenwoordigers van overheden en ngo's) en bestaat uit 400 wetenschappers die een analyse hebben gemaakt van de rol van kennis en techniek in landbouw en voedselvoorziening, met bijzondere aandacht voor hongerbestrijding en duurzame ontwikkeling in de landbouw. Het was 26 jaar geleden dat er nog zulk een grootschalig onderzoek naar landbouw was uitgevoerd. Zie: <http://www.agassessment.org/>.
4. Settele, J., Biesmeijer, J., Bommarco, R. 2008. Switch to ecological engineering would aid Independence. In: Nature. 456(7222):570570
5. Ecotechnologie (of Ecological Engineering -EE) is een opkomende wetenschapstak die menselijke activiteiten, waaronder landbouw, beter probeert af te stemmen op het ecosysteem. Dat levert zowel voor het milieu als voor de landbouw voordelen op. De auteurs geven het voorbeeld van een testveld met rijst van het Internationaal Instituut voor Rijstonderzoek in de Filippijnen. Daar heeft een betere integratie van de rijstteelt met het lokale ecosysteem en de stimulatie van de biodiversiteit ervoor gezorgd dat er zo goed als geen pesticiden meer gebruikt hoeven te worden. 'Genetisch gewijzigde rijst inzetten om ongedierte te bestrijden negeert de mogelijkheden die de natuur zelf ons biedt', stellen de auteurs. 'Investerings verschuiven van GGO-ontwikkeling naar ecotechnologie kan op langere termijn efficiënter en goedkoper blijken.'
6. Zie: http://www.gmofree-euregions.net:8080/docs/ajax/.../Charter_en.pdf
7. ECOSOC, Nat/244, 16 december 2004. Zie: http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCopinionDocument.aspx?identifier=ces\nat\nat244\ces1656-2004_ac.doc&language=EN
8. Zie: <http://www.minaraad.be/persberichten/2007/minaraad-en-serv-stellen-meerdere-tekortkomingen-vast-in-de-voorliggende-co-existentieregeling-voor-genetisch-gemodificeerde-gewassen-ggg2019s>
9. Zie: <http://jisp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2008-2009/g1885-1.pdf>
10. de Vendômois J.S., Roullier F., Cellier D., Séralini G.-E., december 2009 A Comparison of the Effects of Three GM Corn Varieties on Mammalian Health International Journal of Biological Sciences 2009, 5(7), p.706-726 <http://www.biolsci.org/v05p0706.htm>
11. Slabbinck-LDR, adviesnota over het aansprakelijkheidsregime in het voorontwerp decreet co-existentie in opdracht van BioForum, augustus 2006.
12. Hin, 2001; Geheuld et al, 2003, COGEM, 2004; Devos et al, 2004, 2005; Messéan et al., 2006; Van De Wiel en Lotz, 2006
13. Zie: <http://www.minaraad.be/adviezen/2010/ontwerpbesluiten-over-co-existentie-van-genetisch-gemodificeerde-gewassen-met-conventionele-gewassen-en-biologische-gewassen>
14. Rapport Impossible Coexistence, 2007, Greenpeace e.a. Zie: <http://www.greenpeace.org/raw/content/international/press/reports/impossible-coexistence.pdf>